הבעלים נותנין עשרים ושש עשרים ושנים הבעלים נותנין עשרים ושבע בעשרים ושלש הבעלים נותנין עשרים ושמונה בעשרים וארבע הבעלים נותנין עשרים ותשע עשרים וחמש הבעלים נותנין שלשים לפי שאין מוסיפין חומש על עילוי של זה שמע מינה [א]חומשא מלבר ש"מ כתנאי [1]ויסף חמישיתו עליו שיהא הוא וחומשו חמשה דברי רבי יאשיה ר' יונתן אומר חמישיתו חומשו של קרן איבעיא להו [ב]חומש מעכב או [ג]אינו מעכב ד' בד' פריק ואכנפשיה מוסיף חומש אלמא חומש לא מעכב או דלמא ארבעה בחמשה פריק וחומש מעכב אמר רבינא ת"ש [ד]הדמאי [ה]אין לו חומש [ו]ואין לו ביעור [ז]הא קרן יש לו מאי טעמא קרן דמעכב בדאורייתא איתא בדרבנן חומש דלא מעכב בדאורייתא ליתא בדרבנן לימא כתנאי נתן את הקרן ולא נתן את החומש רבי אליעזר אומר יאכל רבי יהושע אומר [ח]לא יאכל א"ר נראין דברי רבי אליעזר בשבת ודברי רבי יהושע בחול מדאמר נראין דברי רבי אליעזר בשבת מכלל דפליגי אפילו בחול מדאמר נראין דברי רבי יהושע בחול מכלל דפליגי [ט]אפילו בשבת מאי לאו בהא סברא קמיפלגי דרבי אליעזר סבר חומש לא מעכב ור' יהושע סבר חומש מעכב אמר רב פפא לא דכולי עלמא חומש לא מעכב והכא בחיישינן לפשיעותא קמיפלגי מר סבר [י]חיישינן לפשיעותא ומר סבר לא חיישינן לפשיעותא אמר ר' יוחנן הכל מודים בהקדש שחילל הואיל וגזברין תובעין אותו בשוק ובהקדש לא פליגי והתניא נתן את הקרן ולא נתן לו את החומש ר' אליעזר אומר [כ]חילל וחכמים אומרים לא חילל א"ר נראין דברי ר' אליעזר בהקדש ודברי חכמים במעשר מדאמר נראין דברי רבי אליעזר בהקדש מכלל דפליג אפילו במעשר מדקאמר נראין דברי חכמים במעשר מכלל דאינהו פליגי אפי' בהקדש אלא אי אתמר הכי אתמר א"ר יוחנן [ל]הכל מודים בשבת בהקדש שחילל חדא דכתיב [2]וקראת לשבת עונג ועוד הואיל וגזברין תובעין אותו בשוק אמר רמי בר חמא הרי אמרו [מ]הקדש אינו מתחלל על הקרקע דרחמנא אמר ונתן הכסף [3]וקם לו חומשו [ד]מהו שיתחלל על הקרקע תרומה [ל]אינה משתלמת אלא מן החולין דרחמנא אמר [4]ונתן לכהן את הקדש דבר הראוי להיות קדש חומשה מהו שישתלם שלא מן החולין [נ]מעשר אין מתחלל על האסימון דרחמנא אמר [5]וצרת הכסף בידך [ס]לרבות כל דבר שיש עליו צורה חומשו מהו שיתחלל על האסימון אתגלגל מלתא ומטא לקמיה דרבא אמר להו אמר קרא עליו [נ]לרבות חומשו כמותו אמר רבינא אף אנן נמי תנינא [ס]הגונב תרומה ולא אכלה משלם תשלומי כפל דמי תרומה [ע]אכלה משלם שני קרנים וחומש קרן וחומש מן החולין והקרן דמי תרומה

ש"מ

הבעלים נותנין. על כרחן עשרים ושש שאי אפשר לתת לזה באחד ועשרים שנמצא הקדש נפסד [ו]כחמשה סלעים ולבעלים נמי לא פחתינן מן הקרן ששמאה איש אחר הלכך נותנין כ"א לקרן וחמשה לתוספת חומש ועל עילויו של זה שהעלה בדמיו סלע אין מוסיף חומש אלא על קרן ששמאה הוא: **עשרים וחמש הבעלים נותנין שלשים.** והתם (ערכין ד' כז:) פריך ונימא לגיזבר אתא גברא באריקאי הרי בא אחר תחילו שמפן ליתן כמה שעולה קרן וחומש שאמרתי ואין הקדש נפסד ולמה נכוף את זה לתת שלשים. וקיום המשנה אמר אחד הרי הוא שלי בעשרים ושש אומר הגעתיך: **ש"מ חומשא מלבר.** מדקתני חומש על עשרים סלעים חמש סלעים הרי חומש מן החוץ: **הוא וחומשו חמשה.** היינו חומש מלבר שהוא רביע של קרן: **חומש מעכב.** אכילה חוץ לחומה עד שיתן החומש: **אכנפשיה.** מאליו אינו בכלל הפדיון שארבעה הזוזים פדו מעשר שהוא כנגדם: **או דלמא ארבעה בחמשה פריק.** כך הוא גזירת הכתוב שהחומש מן הפדיון הוא ואין שוה ארבעה נפדין בפחות מחמשה: **הדמאי.** מעשר שני של דמאי שחייבו חכמים להפריש הלוקח מעם הארץ: **אין לו חומש.** אם פודהו בעליו: **ואין לו ביעור.** בשנה שלישית שנצטוו ישראל לבער כל מעשרותיהם מן הבית ולתת למי שהם רוצים כדכתיב (דברים יד) מקצה שלש שנים וגו': **הא קרן יש לו.** דכל זמן שלא פדאו אסור לאוכלו חוץ לחומה: **מ"ט.** אין לו חומש ויש לו קרן: **דמעכב מדאורייתא.** במעשר דאורייתא: **איתיה בדרבנן.** במעשר דמאי דרבנן: **בשבת.** מפני כבוד שבת לא יעכב מלאכול בשביל חומש: **מדקאמר רבי נראין דברי ר' אליעזר בשבת.** אבל בחול אינו רואה את דבריו: **מכלל.** דאיהו אפילו בחול אמר יאכל ובמעשר ודאי קאמר: **דכ"ע חומש לא מעכב.** שיהא האוכלו לוקה עליו משום לא תוכל לאכול בשעריך (שם יב): **והכא בחוששין לפשיעותא.** הא דקאמר רבי יהושע לא יאכל מדרבנן קאמר שמא יפשע ויתיאש ולא יתן חומש עוד: **הואיל וגזברין תובעין אותו.** את החומש וליכא למיחש לפשיעותא: **נראין דברי רבי אליעזר בהקדש.** הואיל וגזברין תובעין אותו: **הרי אמרו.** במסכת בכורות בפ' בתרא (ד' נא.): **ונתן הכסף.** ואם המקדיש יגאל וגו' ויסף חמישית כסף ערכך עליו והיה לו: **תרומה.** זר האוכלה בשוגג: **אינה משתלמת.** מעות אלא פירות חולין שהתשלומין נעשין תרומה כדכתיב בו את הקודש מה שהוא נותן לו נעשה קודש. אלמא מידי דחזי להכי בעינן: **שלא מן החולין.** מעות או בגדים שוה כסף: **עליו.** בכולהו חומשין כתיב[פ] יוסף עליו: **ולא אכלה.** דהיא חוזרת בעין: **משלם את הכפל.** של קנס גניבה במעות: **דמי תרומה.** כמה שהיא שוה לימכר בשוק ודמיה פחותין מדמי חולין שאינה ראויה אלא לכהנים ואינה ראויה בימי טומאתו ואם מטמאה אסורה באכילה לפיכך דמיה מועטים והיינו דקאמר דמי תרומה: **אכלה.** בשוגג דלא ידע שהיא תרומה: **שני קרנין.** אחד לקרן ואחד לכפל וחומש בשביל אכילתה: **מן החולין.** פירות מתוקנין: **והקרן.** השני שהוא בא מחמת כפל של קנס גניבה משלם נמי דמי תרומה כלומר מעות כמו שנמכרת תרומה בשוק:

ש"מ

או דלמא ד' בה' פריק וחומש מעכב. וא"ת *והלא בהקדש שוה מנה שחללו על שוה פרוטה מחולל ומסתמא הוא הדין במעשר וי"ל דודאי אם אמר הוא וחומשו מחולל על פרוטה (פחות) מועיל אבל כי לא מזכיר בהדיא החומש לא מהני: **אמר** רבי נראין כו'. סבר חומש לא מעכב ולכך בשבת חילל אבל בחול לא חילל דחיישינן לפשיעה ובשבת לא חיישינן משום עונג:

מכלל דפליג אפילו בהקדש. תימה לישני דה"ק נראין דברי ר' אליעזר לר' יהושע בהקדש שאף ר' יהושע לא פליג אלא במעשר דהכי משני בפ"ק דחולין (דף יב.) ואי גרסינן הכא תרי זימנין נראין ונראין אתי שפיר ולספרים דגרסינן נתן לו מוכח בהדיא דמיירי בהקדש דנתן לו משמע לגזברים:

הקדש אינו מתחלל על הקרקע. הא דאמר שמואל לקמן (דף נז:) בונין בחול ואח"כ מקדישין למ"ד (חולין דף טז.) תלוש ולבסוף חיברו הוי תלוש אתי שפיר ואפי' למ"ד חשוב כמחובר מ"מ כיון דאם לא היה קדוש סופו ליעקר מקרי תלוש: **ונתן** הכסף וקם לו. וא"ת אי כסף דוקא מטלטלין נמי לא ואי גמרי' מנזקין ועבד דכתיב בהן (שמות כא) ישיב לרבות שוה כסף ככסף א"כ קרקע נמי וי"ל דדרשינן בכלל ופרט ויסף חמישית כלל כסף פרט והיה לו חזר וכלל וכן משמע פ' יש בכור (בכורות ד' נא.) [י]דתנן אין פודין את הבכור בקרקעות כו' ולא בהקדשות ומפרש בגמ' ולא הקדשות בכל אלו והתם גבי בכור דריש בכלל ופרט וכלל וא"ת דאי לא הוה כתיב אלא כסף למודיה ה"א שוה כסף ככסף והשתא דכתיבי כללי ממעטינן קרקעות וי"ל דהכא כסף מיותר דה"מ למכתב חמישית ערכך וגבי בכור נמי ופדויו מבן חדש תפדה בערכך ה' שקלים ומדכתיב כסף למדרשיה לפרטא הוא דאתא[ט]: **עליו** לרבות שחומשו כמותו. וא"ת והלא אין חומש מעכב א"כ אין חומש כמותו ובסמוך גבי מעשר נמי אמרינן דאין מוסיף חומש על החומש וי"ל דעליו לא מיירי אלא בדבר שמשלם קרן משלם חומש: **אף** אנן נמי תנינא. ה"מ לאתויי מתני' דמייתי בסמוך דמשלם חומשא דחומשא וכיון שנעשה החומש תרומה א"כ משתלם מדבר הראוי להיות קודש ומיהו יש לדחות דאלי נשלם בכל דבר וכי משלם דבר הראוי להיות קודש או נעשה תרומה אי נמי מהך דהכא עדיפא ליה לאתויי דקתני בהדיא חומש מן החולין:

מוסיף

עין משפט נר מצוה

קד א מיי' פ"ח מהל' ערכין הל' ה [ופ"ד הל' ה] ופ"ה מהל' מעשר שני הל' א ופ"י מהל' תרומות הל' כו סמג עשין קלו:

קה ב מיי' פ"ה מהל' מעשר שני הל' יב ופ"ו מהל' ערכין הל' ג:

קו ג מיי' פ"ה מהל' מעשר שני הל' ד סמג שם:

קז ד מיי' פי"א שם הל' ח סמג עשין קלח:

קח ה מיי' שם פ"ב הל' ט:

קט ו ז ח מיי' פ"ה שם הל' יב:

קי ט י מיי' פ"ו מהל' ערכין הל' ג:

קיא כ מיי' שם הל' א:

קיב ל מיי' פ"י מהל' תרומות הל' יח:

קיג מ מיי' פ"ד מהל' מעשר שני הל' ט [טוש"ע י"ד סי' שלא סעיף קלח]:

קיד נ מיי' פ"ו מהל' ערכין הל' ג ופ"י מהל' תרומות הל' עו ופ"ד מהל' מעשר שני הל' ט [טוש"ע שם]:

קטו ס ע מיי' פ"י מהל' תרומות הל' כג:

◆

תורה אור השלם

1 וְאִם בַּבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה וּפָדָה בְעֶרְכֶּךָ וְיָסַף חֲמִשִׁתוֹ עָלָיו וְאִם לֹא יִגָּאֵל וְנִמְכַּר בְּעֶרְכֶּךָ: ויקרא כז כז

2 אִם תָּשִׁיב מִשַּׁבָּת רַגְלֶךָ עֲשׂוֹת חֲפָצֶךָ בְּיוֹם קָדְשִׁי וְקָרָאתָ לַשַּׁבָּת עֹנֶג לִקְדוֹשׁ יְיָ מְכֻבָּד וְכִבַּדְתּוֹ מֵעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ מִמְּצוֹא חֶפְצְךָ וְדַבֵּר דָּבָר: ישעיהו נח יג

3 וְאִם גָּאֹל יִגְאַל אֶת הַשָּׂדֶה הַמַּקְדִּישׁ אֹתוֹ וְיָסַף חֲמִשִׁית כֶּסֶף עֶרְכְּךָ עָלָיו וְקָם לוֹ: ויקרא כז יט

4 וְאִישׁ כִּי יֹאכַל קֹדֶשׁ בִּשְׁגָגָה וְיָסַף חֲמִשִׁיתוֹ עָלָיו וְנָתַן לַכֹּהֵן אֶת הַקֹּדֶשׁ: ויקרא כב יד

5 וְנָתַתָּה בַּכָּסֶף וְצַרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדְךָ וְהָלַכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ בּוֹ: דברים יד כה

מסורת הש"ס

א) [עי' תוס' שבת קח: ד"ה הא קמ"ל], ב) דמאי פ"א [מ"ב], ג) [בכורות נא.], ד) [ע' תוס' פסחים לה: שילהי ד"ה שאלו כו' ומיהו תימה וכו'], ה) [לעיל מז:], ו) [תרומות פ"ו מ"ד], ז) גי' רש"ל בארבעה, ח) [ויקרא ה כב מ במדבר ה], ט) [ועי' היטב תוס' נדה נג. ד"ה שאף], י) [וע' היטב תוס' שם ד"ה אימא וכו'], כ) [ועי' תוס' שבת קכח. ד"ה ונתן].

◆

גליון הש"ס

תוס' ד"ה או דלמא וכו' וא"ת והלא בהקדש. לקמן נו ע"ב ועיין ר"ה דף לא ע"ב תוס' ד"ה וביקש ובבכורות דף ל ע"א תוס' ד"ה באחריו:

◆

מוסף רש"י

הבעלים נותנין. על כרחן, עשרים ושש. דלהאי לא יהבינן לה הואיל ואמרו בעלים עשרים ושלש המשכנן עם החומש לכ"ה, ואי יהביה להאי בכ"א נמצא הקדש מפסיד, ובעלים יתנו על כרחן אותו סלע שהוסיף זה על הקרן וכ"ה דידהו, אבל על סלע שהוסיף זה לא יוסיפו חומש (ערכין כז:). עשרים וחמש. אמר אחד בעשרים וחמש, הבעלים נותנים שלשים. על כרחן, והשתא ליכא למיפרך אמאי כופין את הבעלים, בשלמא עד השתא חיישינן להו דהא לא מצינן למיתבה להנך משום דקרן דידהו לא הוי כקרן וחומש דאמר בעלים כרישא, הלכך על כרחין הדרינן אבעלים, וכיון דהדרינן אבעלים בעי למיתבא קרנא כמה דשיימו אחריני וחומש אדידהו, אבל השתא דאמר אחד בכ"ה ליתביה להאי, דהא קרן דידיה הוי כקרן וחומש דאמר בעלים ברישא, ובגמ' פריך לה (שם).